

Enheten för naturvård

Stavs äng SE0110360

Bevarandeplan för Natura 2000-område

(enligt 17 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.)

Inledning

Bevarandeplanen är det dokument som beskriver vilka mål som ska uppnås i bevarandet av ett Natura 2000-område och som anger vilka bevarandeåtgärder som planeras. I bevarandeplanen beskrivs vilka förutsättningar som krävs för att de utpekade arterna och livsmiljöerna ska upprätthålla s.k. gynnsam bevarandestatus. Det har betydelse för tillämpningen av regelverket om Natura 2000-områden.

BEVARANDEPLANDatum
2016-12-20Beteckning
511-47330-2016

Namn	Stavs äng	Areal	9,5 ha
Natura 2000-kod	SE0110360		
Kommun	Österåker		
Bevarandeplan fastställd av Länsstyrelsen	2007-12-12		
Bevarandeplan reviderad av Länsstyrelsen	2016-12-20		
Områdestyp och status	SAC-område enligt art- och habitatdirektivet		
Ägarförhållanden	Privat		

Ingående livsmiljöer enligt art- och habitatdirektivet

Tabell 1. Livsmiljöer.

Livsmiljökod	Livsmiljöns namn	Areal (ha)	Andel (%)
6270	*Silikatgräsmarker	0,8	8,4
9070	Trädklädd betesmark	7,9	83

* Prioriterad livsmiljö – bevarandet bedöms ha hög prioritet inom EU.

Ingående arter enligt art- och habitatdirektivet

Natura 2000-arter är arter som finns upptagna i bilaga 2 till EU:s art- och habitatdirektiv och skyddas därmed av Natura 2000-reglerna. I denna bevarandeplan nämns andra arter än de som är skyddade av Natura 2000-reglerna. Dessa arter har inte samma lagliga skydd såsom eventuella Natura 2000-arter.

Tabell 2. Arter.

Artens kod	Svenskt namn	Vetenskapligt namn
Inga Natura 2000-arter finns rapporterade från området.		

Bevarandesyfte för Stavs äng

Bevarandesyftet och beskrivningen av livsmiljöer nedan utgör den beskrivning som ska upprättas i enlighet med 17 § förordningen om områdesskydd m.m. (FOM). Tillsammans med bevarandemål och bevarandeåtgärder i denna plan utgör de underlag som visar hur myndigheterna behöver arbeta för att motsvara kraven i 16 § FOM.

Det övergripande syftet med Natura 2000-området är att bidra till att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för de i området utpekade livsmiljöerna.

BEVARANDEPLAN

Datum
2016-12-20

Beteckning
511-47330-2016

Stavs äng har utpekats som Natura 2000-område för sin osedvanligt artrika hävdgynnade flora som finns i såväl trädklädd betesmark (9070) som silikatgräsmarker (6270) inom området.

Inom en radie av fem kilometer kring objektet finns ytterligare två Natura 2000-områden samt tre naturreservat och fyra biotopskyddsområden. Inget av dessa områden omfattar dock i första hand värden knutna till hävdgynnad markflora. Tre områden inom radien finns med marker som får miljöersättning för betesmarker med särskild skötsel och således hyser hävdgynnade värden.

Eftersom fortsatt hävd är en förutsättning för att upprätthålla ett gynnsamt bevarandetillstånd för områdets livsmiljöer är detta den prioriterade skötselåtgärden enligt tabell 3. Att säkerställa avtal eller miljöersättning för att säkra att området hävdas är därmed också en prioriterad åtgärd.

Bevarandemål för Stavs äng

*Silikatgräsmarker (6270)

- Arealen silikatgräsmarker ska bibehållas.
- Vegetationen ska vara välhävdad av bete och/eller slåtter, helst bete, varje år vid vegetationsperiodens slut så att ansamling av förna inte sker.
- Igenväxningsvegetation förekommer inte eller endast i begränsad omfattning.
- Marken ska vara opåverkad av konstgödsling och stödutfodring, kalkning, dikning, insädd av för livsmiljön främmande arter.
- De för livsmiljön typiska arterna, till exempel knägräs, kattfot och jungfrulin, ska finnas i livskraftiga bestånd.

Trädklädd betesmark (9070)

- Arealen trädklädd betesmark ska bibehållas.
- Vegetationen ska vara välhävdad av bete och/eller slåtter, helst bete, varje år vid vegetationsperiodens slut så att ansamling av förna inte sker.
- Igenväxningsvegetation förekommer inte eller endast i begränsad omfattning. Buskar som är lämpliga att utgöra skydd för naturlig ekföryngring kvarlämnas och betraktas inte som igenväxning. Blommande buskar av t.ex. hagtorn, slån och rosenbuskar ska finnas då de är hemvist för många fjärilar och andra insekter.
- Marken ska vara opåverkad av konstgödsling och stödutfodring, kalkning, dikning, insädd av för livsmiljön främmande arter.
- Det ska finnas rikligt med gamla grova ekar.
- Det ska finnas grov död ved och mulmträd.
- Grova ekar ska stå solexponerade och fria från konkurrerande träd och buskar.
- För livsmiljön typiska arter ska ha goda förutsättningar att finnas i livskraftiga bestånd.

BEVARANDEPLAN

Datum
2016-12-20

Beteckning
511-47330-2016

Beskrivning av området

Natura 2000-området Stavs äng är beläget ca 4 km nordost om Roslags-Kulla kyrka, utmed Furusundsleden, i norra delen av Åkersberga kommun. Enligt häradskartan (från början av 1900-talet) nyttjades området huvudsakligen som betesmark, dock brukades markerna utmed Furusundsleden som äng. I den centrala delen av betesmarken, utmed stigen ner till havet, står en reslig runsten. Inskriften på stenen lyder: "Ingö lät resa stenen efter Gärdar, fader ... sin. Dan och hans bröder voro Kolsvens söner. Fot ristade runorna.". Idag betas området med nötkreatur (år 2006) och hävden är god. Landskapselement i området är odlingsrösen, diken och en tjärdal.

Området domineras av moränbackar. Kulturlandskapet kring Stabo udde och Stavsäng nordost om Roslags-Kulla är generellt sett kuperat och omväxlande. I söder gränsar området till Furusundsleden där stränderna är steniga och lätteroderade på grund av kraftigt vågsvall från passerande Finlandsfärjor.

Hagen är träd- och buskrik. Under senare år har en del restaureringsåtgärder utförts i området i syfte att öppna upp betesmarken. Trädskiktet har glesats ut ordentligt. Ekar har friställts. Idag karaktäriseras trädskiktet av ek, ask, lind, lönn, oxel, rönn, klibbal, asp och björk. Några av ekarna är grova och spärrgreniga, men flertalet är förhållandevis unga i ett ekperspektiv och bedöms till 125-150 år. Buskskiktet präglas av hassel, skogstry, oxbär, nypon, vildapel, slån, hagtorn och sälg. Trädskiktet har idag en slutenhet som uppgår till ca 30-35%.

Den hävdgynnade floran är osedvanligt artrik. År 1996 noterades 270 arter (enligt Naturskyddsföreningen). Vid detta tillfälle iaktogs ca 750 exemplar av fältgentian samt 362 exemplar av brudsporre. Fältskiktet karaktäriseras annars av lundgröe, darrgräs, knägräs, blåsippa, vildlin, låsbräken, gullviva, brudbröd, ormrot, svinrot, prästkrage, kattfot, Adam och Eva, liten och stor blåklocka, blodnäva, höskallra m.fl. Vid Furusundsleden ligger en liten sandstrand. Ovanför stranden breder en betad strandäng ut sig. I början på juni blommar här smultronklöver, rosettjungfrulin, majviva och strandskräppa. Den sistnämnda arten har här en av sina få växtplatser i länet.

Svampfloran i området är artrik med många arter knutna till ek och hassel. Bland intressanta arter kan nämnas vårmusseron och signalarterna bolmörtsskivling och lömsk flugsvamp som här växer nära sina nordgränser. I täta hässlen i slutningen ner mot vattnet finns en av få lokaler i landet för pilfotsspindling, *Cortinarius caesiocortinatus*.

Fågellivet är rikt inom området och kattuggla, stenknäck, mindre hackspett, grönsångare, förekommer.

Oxtungesvamp och gaffelriska förekommer inom Natura 2000-området.

Insektslivet är inte närmare undersökt.

BEVARANDEPLAN

Datum
2016-12-20

Beteckning
511-47330-2016

Beskrivning av livsmiljöer

***Silikatgräsmarker (6270)**

Inom Stavs äng har delar tidigare hävdats genom slätter visar äldre kartmaterial (häradskartan). Markerna är mer eller mindre ogödslade och har därför en mycket artrik vegetation av hävdgynnade kärlväxter och svampar. Typiska kärlväxter inom habitat är vårbrodd, darrgräs, knägräs, hirsstarr, kattfot, solvända, jungfrulin, rödklint, gulmåra, käringtand m.fl.

Trädklädd betesmark (9070)

Den trädklädda betesmarken inom Stavs äng är bevuxen med träd och buskar med en krontäckning av mellan 30-40 %. Hagmarken har ett rikt träd- och buskskikt. Flera grova spärrgreniga ekar förekommer. Eken finns därutöver i flera generationer vilket innebär att återväxten är säkrad för lång tid framöver. Just grova lövträd är speciellt värdefulla eftersom träden i regel är artrika när det gäller lavar, svampar och evertebrater, med ofta flera rödlistade arter. Fältskiktet är mycket artrikt. En förklaring till detta är att beteshävdens gynnar artrikedomen samt att delar av området har hävdats som äng långt in på 1900-talet.

Inom Stavs äng är bevarandevärdena främst knutna till naturbetesmarken samt insektsliv och epifytiska lavar som är knutna till ädellövträden. Några av träden (ek) har s.k. mulmbildning, vilket gör dem särskilt intressanta för många insekter. Flera av de äldre träden har håligheter som innebär att hålhäckande fåglar gärna vistas i området, som göktyta, kattuggla, mindre hackspett.

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt

En komplett lista är inte möjlig att upprätta. Här listas ett urval hot som i det här området bedömts mest relevanta.

***Silikatgräsmarker (6270)**

- Upphörd hävd med igenväxning som följd.
- Igenväxning av träd och buskar.
- Markexploatering. Gräsmarken kan förstöras genom utfyllnad, vägdragningar.
- Uppläggande av jordmassor.
- Kväveläckage från angränsande marker.
- Uppodling och invallningar. På grund av minskat behov av åkermark är detta ej ett överhängande hot idag.
- Gödsling, stödutfodring (endast några dagar i samband med betessläpp och installning), kalkning, dikning eller insådd av för livsmiljön främmande arter.

BEVARANDEPLAN

Datum
2016-12-20

Beteckning
511-47330-2016

Trädklädd betesmark (9070)

- Utebliven eller felaktig skötsel p.g.a ändrad markanvändning etc.
- Minskad hävd på grund av färre antal betesdjur.
- Igenväxning med träd och buskar.
- Stödutfodring och vinterbete, med eutrofiering som följd.
- Avverkningar annat än i naturvårdssyfte.
- Ökat graninslag i lövträdsbärande hagmarker.
- Exploatering för samhällsbyggande av olika former kan vara ett hot.

Bevarandeåtgärder med tidsplan**Gällande regler**

Enligt 7 kap 28 a § miljöbalken (MB) krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller störa utpekade arter i ett Natura 2000-område som har förtecknats enligt 7 kap 27 § MB. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändig för skötseln och förvaltningen av området. Alla Sveriges Natura 2000-områden utgör dessutom riksintressen (enligt 4 kap MB), vilka ska beaktas vid prövning av ärenden och planläggning.

Strandskydd gäller enligt 7 kap 13-18 §§ MB inom hela Natura 2000-området. Inom strandskyddat område är viss typ av exploatering förbjuden, t.ex. uppförande av ny byggnad. Undantag från förbudet gäller t.ex. byggnader som behövs för de areella näringarna och som måste finnas inom strandskyddat område.

Behov av ytterligare reglering

Avtal eller miljöersättning behövs för att säkra att området hävdas.

BEVARANDEPLAN

Datum
2016-12-20Beteckning
511-47330-2016

Tabell 3. Förslag till skötselåtgärder för Stavs äng. Åtgärder i kursiv är prioriterade.

Livsmiljö/art	Åtgärd	Tidsplan
*Silikatgräsmarker (6270) och Trädklädd betesmark (9070)	<p><i>Bete och eller slåtter, helst bete.</i></p> <p>Angeläget att nötkreatur och får kan beta tillsammans. Angeläget att betespåsläppet sker tidigt i första veckan av maj. För att gynna orkidéer kan man vissa år ha ett något senare betespåsläpp, omkring 20 maj (man bör dock vara observant på att vid senare påsläpp kan mer omfattande röjningsinsatser bli aktuella).</p> <p><i>I området finns sly som behöver röjas.</i> Framförallt är det ung hassel och nypon som behöver tas bort.</p> <p>Ytterligare utglesningar av trädskiktet kan behövas, främst av hassel, asp och björk men även en del ädellövträd kan tas bort. Genom denna åtgärd förbättras livsbetingelserna för de gamla träden, främst vidkroniga ekarna, samt att förutsättningarna förbättras för de yngre ekarna. Hässlarna i slutningen ner mot vattnet bör vid restaureringsåtgärder lämnas kvar så länge man inte vet om pilfotsspindlingen kan skadas av röjning av hassel.</p> <p>Om gamla rishögar fortfarande ligger kvar i området är det angeläget att dessa tas bort.</p>	<p>Årligen</p> <p>Årligen så länge som behov finns.</p> <p>Vid behov.</p> <p>Eventuellt omgående.</p>

Bevarandetillstånd i dag

Tabell 4. Bevarandetillstånd hos ingående livsmiljöer.

Livsmiljö/art	Bevarandetillstånd
*Silikatgräsmarker (6270)	Gynnsamt.
Trädklädd betesmark (9070)	Gynnsamt.

BEVARANDEPLAN

Datum
2016-12-20

Beteckning
511-47330-2016

Inventeringar i området och andra referenser

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1993: *Äng och hage*, del 2.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 2003: *Äng och bete*.

Skogsvårdsstyrelsen. *Nyckelbiotopsinventering*. 1995.

Österåker kommun. *Naturkatalogen*.

Åke Strid. E-post om svampfloran.

Karta

Livsmiljöernas sifferkoder i kartan och dokumentet är korrekta liksom namnen i dokumentet. Livsmiljöernas namn i kartan kan dock vara felaktiga.

